Rättsfallssamlingen

FÖRSLAG TILL AVGÖRANDE AV GENERALADVOKAT
SHARPSTON
föredraget den 19 november 2015 [1]

Mål C-377/14

Ernst Georg Radlinger
Helena Radlingerová
mot
FINWAY a.s.

(Begäran om förhandsavgörande från Krajský soud v Praze (Regiondomstol i Prag, Republiken Tjeckien))

”Direktiv 93/13/EG — Direktiv 2008/48/EG — Nationella processuella regler rörande konkursförfaranden — Nationell domstols skyldighet att självmant pröva frågor avseende unionsrättslig lagstiftning om konsumentskydd i konkursförfaranden — Innebörden av ”sammanlagt kreditbelopp” — Beräkning av den effektiva räntan — Oskäliga villkor i konsumentkreditavtal — Bedömning av huruvida vitesklausuler är oskäliga — Följderna av sammanlagd oskälighet”

1. Målet vid den nationella domstolen rör en tilläggsansökan som gjorts av låntagare i ett konkursförfarande. [2] Skulderna som föranlett detta förfarande har sin grund i låntagarnas oförmåga att fullgöra sina skyldigheter enligt ett konsumentkreditavtal. Med denna begäran om förhandsavgörande vill Krajský soud v Praze (regiondomstol i Prag) få klarhet i huruvida nationella processuella regler för ett sådant förfarande, vilka förhindrar att den prövar huruvida låntagarna kommer i åtnjutande av reglerna om konsumentskydd i direktiv 93/13 [3] och direktiv 2008/48 [4], är förenliga med unionsrätten. I huvudsak vill den få klarhet i vilken omfattning som den är skyldig att tillämpa dessa bestämmelser *ex officio*, huruvida skyldigheten för långivare att tillhandahålla information enligt direktiv 2008/48 ska beaktas vid dess bedömning, hur viten enligt kreditavtalet ska beräknas vid tillämpning av direktiv 93/13, och vilka följderna ska vara av att sådana viten befinns vara, sammanlagt, oskäliga.

1 — Originalspråk: engelska.

2 — Jag uppfattar att uttrycket ”tilläggsansökan” i tjeckisk rätt betyder en ansökan som görs under ett konkursförfarande och som prövas av domstolen i samband med det förfarandet.

3 — Rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal (EGT L 95, s. 25).

4 — Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG av den 23 april 2008 om konsumentkreditavtal och om upphävande av rådets direktiv 87/102/EEG (EUT L 133, s. 66).

Unionsrättslig lagstiftning

Direktiv 93/13

2. Direktiv 93/13 gäller för oskäliga villkor i avtal mellan en näringsidkare och en konsument.[5] Syftet med direktiv 93/13 innefattar att se till att avtal som sluts med konsumenter inte innehåller oskäliga villkor och att skydda konsumenter mot att näringsidkare missbrukar sin starka ställning, särskilt i fråga om ensidiga standardavtal och oskäligt utelämnande av väsentliga rättigheter i avtalen.[6] Ett avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling ska anses vara oskäligt ”om det i strid med kravet på god sed medför en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten”.[7] Villkor som har utarbetats i förväg och som konsumenten inte haft möjlighet att påverka ska alltid anses vara ett villkor som inte varit föremål för ”individuell förhandling” vid tillämpning av artikel 3.1.[8] Bilagan till direktiv 93/13 innehåller en vägledande och icke uttömmande lista på villkor som kan anses oskäliga[9] inbegripet dem som har som mål eller konsekvens att kräva att en konsument som inte fullgör sina skyldigheter ska betala ett oproportionerligt stort ersättningsbelopp.[10]

3. Frågan om ett avtalsvillkor är oskäligt ska bedömas ”med beaktande av vilken typ av varor eller tjänster som avtalet avser och med hänsyn tagen, vid tiden för avtalets ingående, till alla omständigheter i samband med att avtalet ingicks samt till alla övriga villkor i avtalet eller något annat avtal som det är beroende av”.[11]

4. Medlemsstaterna ska vid införlivande av direktiv 93/13 föreskriva att ”oskäliga villkor som används i avtal som en näringsidkare sluter med en konsument inte är, på sätt som närmare stadgas i deras nationella rätt, bindande för konsumenten och att avtalet skall förbli bindande för parterna på samma grunder, om det kan bestå utan de oskäliga villkoren”.[12]

5. Medlemsstaterna ska även se till att det ”i konsumenternas och konkurrenternas intresse finns lämpliga och effektiva medel för att hindra fortsatt användning av oskäliga villkor i avtal som näringsidkare sluter med konsumenter”.[13]

Direktiv 2008/48

6. Direktiv 2008/48[14] harmoniserar vissa aspekter av medlemsstaternas regler om kreditavtal för konsumenter.[15] I tionde skälet anges att fastän tillämpningsområdet för direktiv 2008/48 uttryckligen definierats däri får medlemsstaterna ändå enligt unionsrätten tillämpa dess bestämmelser på områden som inte omfattas av dess tillämpningsområde. Följande i direktiv 2008/48 angivna syften har betydelse här: Framväxten av en öppnare och effektivare kreditmarknad för konsumenter inom den inre marknaden,[16] fullständig harmonisering för att kunna tillförsäkra alla ett högt och likvärdigt

5 — Artikel 1.1

6 — Fjärde och nionde skälet i direktiv 93/13.

7 — Artikel 3.1.

8 — Artikel 3.2.

9 — Artikel 3.3.

10 — Bilagan, punkt 1.e.

11 — Artikel 4.1.

12 — Artikel 6.1.

13 — Artikel 7.1.

14 — Direktiv 2008/48 ändrades sedan genom kommissionens direktiv 2011/90/EU av den 14 november 2011 om ändring av del II i bilaga I till Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG vad gäller ytterligare antaganden vid beräkningen av den effektiva räntan (EUT L 296, s. 35). Direktiv 2011/90 trädde emellertid i kraft efter den dag då konsumentkreditavtalet i fråga ingicks.

15 — Artikel 1.

16 — Sjätte och sjunde skälet.

konsumentskydd i hela Europeiska unionen,[17] säkerställande av att kreditavtal innehåller all nödvändig information på ett klart och tydligt sätt så att det är möjligt för konsumenter att fatta deras beslut med full kännedom om omständigheterna och att bli medvetna om rättigheter och skyldigheter enligt ett kreditavtal, och tillse att konsumenter har information om den effektiva räntan i hela Europeiska unionen så att de kan jämföra dessa räntor.[18]

7. Direktiv 2008/48 gäller kreditavtal för konsumenter.[19] Kreditavtal för vilka det som säkerhet finns en inteckning eller en annan jämförbar vanligt förekommande säkerhet i en medlemsstat i fast egendom eller för vilka det som säkerhet finns en rättighet med anknytning till fast egendom är emellertid uttryckligen undantagna från dess tillämpningsområde.[20]

8. Följande definitioner i artikel 3 är relevanta:

”c) *kreditavtal*: ett avtal genom vilket en kreditgivare lämnar eller förbinder sig att lämna en konsument en kredit i form av betalningsanstånd, lån eller annan liknande finansieringsform…,

g) *konsumentens sammanlagda kreditkostnad*: samtliga kostnader, inklusive ränta, provision, skatter och alla andra slags avgifter, som konsumenten måste betala i samband med kreditavtalet och som kreditgivaren känner till…,

h) *sammanlagt belopp som ska betalas av konsumenten*: det sammanlagda kreditbeloppet och konsumentens sammanlagda kreditkostnad,

i) *effektiv ränta*: konsumentens sammanlagda kreditkostnad, uttryckt i procent per år av den sammanlagda krediten, i förekommande fall med tillägg av de kostnader som avses i artikel 19.2.[21]

…

l) *sammanlagt kreditbelopp*: övre kreditgräns eller det totala belopp som ställs till förfogande genom ett kreditavtal.

…”

9. Artikel 5 föreskriver en skyldighet att förse konsumenten med information innan kreditavtalet ingås. Även om den bestämmelsen inte i sig är berörd i förevarande mål återspeglas den däri avsedda informationen i den obligatoriska listan över information som ska återges i kreditavtal enligt artikel 10. Enligt denna senare bestämmelsen ska kreditavtal upprättas i pappersform eller på något annat varaktigt medium. Alla avtalsparter ska få ett exemplar av kreditavtalet.[22] Artikel 10.2 innehåller en förteckning med 22 punkter avseende vilken information som ska anges på ett klart och kortfattat sätt i varje kreditavtal. Denna förteckning omfattar ”det sammanlagda kreditbeloppet och villkoren för utnyttjande av krediten”.[23]

17 — Nionde skälet.

18 — Nittionde och trettioförsta skälet.

19 — Artikel 2.1.

20 — Artikel 2.2 a).

21 — Artikel 19.1 föreskriver att den effektiva räntan ska beräknas enligt formeln som återges i del I i bilaga I. Artikel 19.2 anger att för beräkning av den effektiva räntan vid bestämmandet av den sammanlagda kreditkostnaden ska vissa avgifter som konsumenten ska betala inte medräknas medan vissa kostnader ska medräknas. Uppgifter om dessa avgifter och kostnader saknar betydelse i förevarande mål och de har därför inte angetts här.

22 — Artikel 10.1.

23 — Artikel 10.2 d). Termen ”utnyttjande” definieras inte i direktiv 2008/48. Definitionen i Shorter Oxford English Dictionary innefattar: ”det att anskaffa pengar genom lån; låna”. Det syftar också ibland på situationen att en kredit är beviljad och låntagaren tar ut pengarna i olika delar.

10. I den mån direktiv 2008/48 innehåller harmoniserade bestämmelser för konsumentkreditavtal får medlemsstaterna inte införa andra bestämmelser som avviker därifrån eller tillåta att konsumenterna kan avsäga sig de rättigheter som de ges genom bestämmelser i nationell rätt vilka införs för att genomföra eller som motsvarar detta direktiv. [24]

11. Medlemsstaterna ska fastställa bestämmelser om effektiva, proportionella och avskräckande sanktioner för att genomföra direktiv 2008/48. [25]

Nationell rätt

Konkursförfarande

12. Den hänskjutande domstolen har förklarat att de nationella bestämmelserna rörande konkursförfarande tillämpas på följande sätt.

13. En person är på obestånd om han inte kan fullgöra sina finansiella åtaganden senare än 30 dagar efter förfallodagen. En kredittagare som inte är näringsidkare kan hos konkursdomstolen ansöka om omprövning av konkursen och att sistnämnda ska avslutas genom skuldfriskrivning. I ett sådant förfarande får konkursdomstolen inte pröva de bevakade fordringarnas giltighet, storlek eller prioritet även om det uppkommer frågor som regleras av direktiv 93/13 eller 2008/48 såvida inte dessa fordringar ifrågasätts av konkursförvaltaren, en annan borgenär eller undantagsvis av gäldenären själv. En tilläggsansökan därom ska göras hos konkursdomstolen av den berörda parten.

14. När konkursdomstolen har godkänt en tilläggsansökan i samband med oprioriterade fordringar, kan en gäldenär göra en tilläggsansökan att hans konkurs ska avslutas med skuldfriskrivning. Konkursdomstolen kan göra en bedömning om ansökan avser verkställbara oprioriterade fordringar. [26] Konkursdomstolen får enligt nationella processuella regler emellertid inte pröva en tilläggsansökan i den del den gäller prioriterade fordringar [27]

Konsumenträtt och konsumentkredit

15. Den hänskjutande domstolen har uppgett att varje rättshandling vars innehåll eller syfte strider mot eller kringgår en lag eller står i strid mot vedertagna moraliska principer, är ogiltig.

16. Konsumentkreditavtal ska vara skriftliga och kreditgivaren ska lämna information bland annat om det sammanlagda kreditbeloppet och den effektiva ränta som tas ut. Underlåtenhet att uppfylla dessa krav medför inte att kreditavtalet blir ogiltigt i dess helhet. [28] Om konsumenten emellertid åberopar detta förhållande mot kreditgivaren anses ränta ha löpt på kreditavtalet från den dag det ingicks motsvarande det vid den tiden gällande diskonto som publicerats av den tjeckiska centralbanken. Alla andra villkor om betalning i kreditavtalet ska då anses vara ogiltiga. [29]

17. Villkor i konsumentavtal som, i strid med kravet på god tro, medför en påtaglig obalans mellan parternas rättigheter och skyldigheter till konsumentens nackdel är ogiltiga. [30]

24 — Artikel 22.1 och 2.

25 — Artikel 23.

26 — En sådan fordran behandlas på samma sätt som om fordringen bestritts av konkursförvaltaren (410.2 och 410.3 §), och lag nr 182/2006 om konkurs och dess tillämpning, i dess lydelse enligt lag nr 185/2013 (konkurslagen).

27 — 160.4 § konkurslagen.

28 — 6.1 § lag nr 145/2010 om konsumentkredit och bilaga 3 till den lagen.

29 — 8 § konsumentkreditlagen.

30 — 55.2 och 56 §§ civillagen.

Faktiska omständigheter, förfarande och tolkningsfrågor

18. Den 29 augusti 2011 ingick Ernst Radlinger och Helena Radlingerová (nedan kallade makarna Radlinger eller konsumenterna eller låntagarna) ett konsumentkreditavtal med Smart Hypo (nedan kallat kreditgivaren). Enligt det avtalet beviljade Smart Hypo ett lån om 1 170 000 CZK (43 205 EUR).[31] Makarna Radlinger å sin sida åtog sig att återbetala ett belopp om 2 958 000 CZK (109 231 EUR) i 120 månatliga avbetalningar om 24 375 CZK (900 EUR) den tjugonde dagen i varje månad (förutom den första avbetalningen som skulle betalas den 31 augusti 2011 samt kostnader om 33 000 CZK. Dessa belopp drogs av från det utlånade kapitalbeloppet). Beloppet om 2 958 000 CZK bestod av följande: i) kapitalet om 1 170 000 CZK, ii) ränta om 10 procent per år på kapitalet under kreditavtalets löptid (som också uppgick till 1 170 000 CZK), iii) avgifter till kreditgivaren om 585 000 CZK (21602.00 EUR) och iv) de ovannämnda kostnaderna).[32] Det framgick av betalningsplanen enligt avtalet att makarna Makarna Radlinger återbetalningar skulle gå åt till att betala kreditgivarens kostnader, ränta och avgifter mellan den 31 augusti 2011 och den 20 juli 2017. De skulle börja återbetala kapitalet först från den 73:e månadsbetalningen. Den effektiva räntan var beräknad till 28.9 procent.[33]

19. Samtidigt åtog sig makarna Radlinger att ställa säkerhet för lånet enligt det följande: i) med en inteckning i familjens bostad och fastighet och ii) genom att teckna försäkring av den egendomen enligt vilken vid ett försäkringsfall utfallande ersättning skulle tillfalla kreditgivaren direkt samt iii) genom att anskaffa en handling utfärdad av en notarie enligt vilken omedelbar verkställighet kunde ske av fordringen.

20. Utöver den i lag fastställda dröjsmålsräntan åtog sig makarna Radlinger i kreditavtalet att till kreditgivaren betala ett avtalsvite om 0,2 procent av kapitalet för varje dag eller del av dag som betalning försenats av det beloppet, kreditgivarens avgifter eller ränta. I fall av dröjsmål med mer än en månad åtog de sig också att betala ett avtalsvite om 117 000 CZK (4 320 EUR) och ett engångsbelopp om 50 000 CZK (1 846 EUR) för kreditgivarens kostnader för indrivning av obetalda belopp som inte omfattade kostnader för skiljeförfarande eller kostnader för förfarande vid domstol eller juridiskt biträde.[34]

21. Om makarna Radlinger var i dröjsmål med återbetalning eller kreditgivaren upptäckte att de lämnat falsk eller grovt vilseledande information eller utelämnat faktiska uppgifter i kreditansökan kunde kreditgivaren kräva omedelbar återbetalning av kapitalet och de relaterade kostnaderna som angetts i kreditavtalet. Härutöver förföll avtalsviten och lagstadgad ränta till betalning.

22. Den 27 september 2011 underrättade kreditgivaren makarna Radlinger att han funnit att de utelämnat information om att deras egendom tidigare varit föremål för beslut om verkställighet. Det beslutet avsåg ett belopp om 4 285 CZK (158 EUR). Icke desto mindre krävde kreditgivaren av detta skäl omedelbar återbetalning av hela skulden. I brev av den 19 november 2012 upprepade kreditgivaren sitt krav med påstående att makarna Radlingers betalningar enligt kreditavtalet hade varit oregelbundna och försenade. Enligt den hänskjutande domstolen var emellertid inte makarna Radlinger i dröjsmål förrän i december 2012.

23. FINWAY a.s. (nedan kallat Finway eller kreditgivaren), svarande i målet vid den nationella domstolen, övertog sedan dessa krav från Smart Hypo.

31 — Jag har angett de ungefärliga motsvarande beloppen i euro enligt gällande växelkurs. Enligt mitt sätt att räkna finns ett litet problem med beräkningen. Om avtalet innebar att 120 x 24 375 CZK skulle återbetalas uppgick den totala återbetalningen till 2 925 000 CZK och omfattade därför inte de 33 000 CZK (1 219 EUR).

32 — Jag kommer att kalla punkterna ii), iii) och iv) ”relaterade kostnader” för krediten.

33 — Det ankommer på den hänskjutande domstolen, som ensam prövar faktiska omständigheter, att kontrollera beräkningen av den effektiva räntan. Mot bakgrund av de belopp som angetts i beslutet om hänskjutande och definitionerna i artikel 3 g), h), i) och l) i direktiv 2008/48 förstår jag inte hur man kan komma fram till en effektiv ränta om 28.9 %.

34 — Jag kallar dessa belopp gemensamt för ”avtalsviten”.

24. Den 26 april 2013 försatte den hänskjutande domstolen makarna Radlinger i konkurs, utsåg en konkursförvaltare och uppmanade borgenärerna att bevaka sina fordringar. Den 23 maj 2013 bevakade Finway två verkställbara fordringar i konkursen. Den första var en prioriterad fordran om 3 045 991 CZK (112 480 EUR). Den andra var en oprioriterad fordran om 1 359 540 CZK (50 204 EUR) avseende avtalsvitet för dröjsmål med betalningar med 0.2 procent per dag från den 23 september 2011 till den 25 april 2013.

25. Under överprövningsförfarandet godtog makarna Radlinger den 3 juli 2013 att fordringarna var verkställbara men bestred storleken av både de prioriterade och oprioriterade fordringarna på den grunden att villkoren i det ursprungliga kreditavtalet stod i strid med vedertagna moraliska principer. De hävdade att det belopp som de var skyldiga att betala (1 496 801 CZK (55272.70 EUR) var avsevärt mycket lägre än Finways bevakade fordringar. Konkursförvaltaren bestred inte Finways fordran.

26. Genom beslut den 23 juli 2013 godkände den hänskjutande domstolen att makarna Radlingers konkurs avslutades på grund av en återbetalningsplan. Följande dag lämnade makarna Radlinger in en tilläggsansökan i vilken de begärde fastställelse av att Finways bevakade fordringar saknade lagligt stöd på grund av att de stod i strid med vedertagna moraliska principer.

27. Den hänskjutande domstolen har uppgett att de nationella bestämmelserna om konkursförfarande hindrar den från att i sak pröva makarna Radlingers tilläggsansökan. Enligt dessa regler kan en sådan ansökan göras endast i fall där konkursdomstolen godkänner att avveckling av gäldenärens konkurs sker genom skuldfriskrivning. I detta fall tillåter inte nationell rätt att makarna Radlinger över huvud taget gör någon tilläggsansökan avseende den prioriterade fordringen. Ansökan ska därför ogillas i den delen. Enligt nationell rätt får en gäldenär emellertid göra en tilläggsansökan avseende den oprioriterade fordringen.

28. I syfte att kunna avgöra makarna Radlingers tilläggsansökan har Krajský soud v Praze (den regionala domstolen i Prag) begärt ett förhandsavgörande rörande följande frågor:

1. Utgör artikel 7.1 i direktiv 93/13 och artikel 22.2 i direktiv 2008/48, eller andra unionsrättsliga bestämmelser om konsumentskydd, hinder för nationella bestämmelser som i konkursförfarande:

   — tillåter domstolen att pröva giltigheten, storleken eller prioriteten av fordringar mot en gäldenär som är konsument endast på grund av en tilläggsansökan som gjorts av konkursförvaltaren, en borgenär eller av en gäldenär?

   — tillåter en sådan gäldenär att begära domstolens prövning av de fordringar som bevakats av borgenärerna i) endast när hans konkurs avslutats genom skuldavskrivning, ii) endast avseende oprioriterade fordringar och iii) vad gäller fordringar som förklarats verkställbara genom beslut av behörig myndighet endast för att pröva om fordringen upphört eller preskriberats?

2. Ska domstolen i ett konkursförfarande rörande fordringar på grund av ett konsumentkreditavtal *ex officio* beakta (även om konsumenten inte gjort någon invändning) kreditgivarens underlåtenhet att lämna den information som krävs enligt artikel 10.2 i direktiv 2008/48 och fastställa att avtalsvillkoren är ogiltiga i enlighet med nationell rätt?

För det fall att frågorna 1 eller 2 besvaras jakande:

3. Har dessa bestämmelser i dessa direktiv direkt effekt och kan de tillämpas direkt mot bakgrund av att en prövning *ex officio* av domstolen inkräktar på det horisontella förhållandet mellan konsumenten och leverantören av varor eller tjänster?

4. Vilket är det ”sammanlagda kreditbeloppet” i artikel 10.2 d) i direktiv 2008/48 och vad är ”storleken på kreditutnyttjande” i formeln för beräkning av den effektiva räntan i bilaga I till det direktivet om i) kreditavtalet formellt anger ett kreditbelopp som ska betalas ut men ii) det är överenskommet att kreditgivarens fordringar på en avgift och den/de första amorteringen/amorteringarna ska räknas av mot det beloppet så att de avräknade beloppen i verkligheten aldrig betalas ut till konsumenten utan kvarstår hela tiden till kreditgivarens förfogande? Påverkas beräkningen av om dessa belopp tas med?

5. Är det vid bedömningen av om vitesklausuler är oskäliga enligt punkt 1 e) i bilagan till direktiv 93/13 nödvändigt att beakta den sammanlagda effekten av alla sådana villkor i avtalet oavsett om kreditgivaren kräver att de ska fullgöras fullt ut eller om vissa av dem kan anses vara ogiltiga enligt nationell rätt eller den sammanlagda effekten endast av de vitesvillkor som faktiskt görs gällande eller kan göras gällande?

6. Om avtalsviten befinns vara oskäliga är det då nödvändigt att bortse från alla enskilda viten som (men endast när de bedömts tillsammans) föranledde domstolens bedömning att ersättningsbeloppet var oproportionerlig stort i den mening som avses i punkt 1 e) i bilagan till direktiv 93/13 eller endast vissa av dem (och i det senare fallet, enligt vilka kriterier)?

29. Makarna Radlinger, Finway, den tjeckiska och den polska regeringen samt Europeiska kommissionen har inkommit med skriftliga yttranden. Vid förhandlingen den 15 juli 2015 yttrade sig Tyskland och kommissionen.

Bedömning

Fråga 1

30. Den hänskjutande domstolen har ställt den första frågan för att få klarhet i huruvida nationella regler rörande konkursförfarande avseende en skuld som har sin grund i ett konsumentkreditavtal vilka i) föreskriver att gäldenären lämnar in en tilläggsansökan i konkursförfarandet för att få till stånd en prövning av giltigheten, storleken eller prioriteten av fordringarna och ii) som begränsar hans rätt att begära överprövning av dessa fordringar, är förenliga med unionsrätten, i synnerhet direktiv 93/13 och direktiv 2008/48. Detta inrymmer också frågan huruvida sådana regler är förenliga med principerna om likvärdighet och effektivitet. [35]

31. Jag börjar med att behandla situationen i förhållande till direktiv 93/13 som fastlägger ett system till skydd för konsumenter och förhindrar att de bli bundna av oskäliga avtalsvillkor och som kräver att medlemsstaterna ser till att det finns lämpliga och effektiva medel för att hindra fortsatt användning av sådana villkor i konsumentavtal. [36] Det är ostridigt att makarna Radlinger är konsumenter och att kreditgivaren är näringsidkare, i den mening som avses i det direktivet.

32. Vad gäller likvärdighetsprincipen uppger den hänskjutande domstolen i sitt beslut om hänskjutande att den domstol som handlägger konkursmål inte får pröva giltigheten, storleken eller prioriteten av fordringar på någon grund såvida inte den berörda personen – konkursförvaltaren, borgenären eller gäldenären (som här) – lämnar in en tilläggsansökan. Denna regel är densamma när konkursförfarandet avser skulder på grund av ett konsumentavtal. Det har därför inte framkommit

35 — Det ankommer på medlemsstaterna att fastställa de processuella regler och villkor som ska gälla för rättsliga förfaranden som har till syfte att säkerställa det skydd som ges i unionsrätten (principen om nationell processuell autonomi). Den principen gäller under förutsättning att sådana regler inte är mindre förmånliga än de som avser liknande förfaranden enligt nationell rätt (likvärdighetsprincipen) och gör det orimligt svårt att utöva de rättigheter som konsumenterna har enligt unionsrätten (effektivitetsprincipen), se till exempel dom BancoEspañoldeCrédito, C-618/10, EU:C:2012:349, punkt 46 och dom ERSTE Bank Hungary, C-32/14, EU:C:2015:637, punkt 51.

36 — Se artikel 6.1 och artikel 7 i direktiv 93/13. Se vidare beslut Pohotovosť, C-76/10, EU:C:2010:685, punkt 41.

några omständigheter inför EU-domstolen enligt vilka nationella processuella regler som kräver att en gäldenär ska lämna in en tilläggsansökan, i syfte till exempel för att bestrida giltigheten av en borgenärs fordran på grund av att det avtal varpå fordringen grundas är oförenligt med unionsrätten, är mindre förmånliga än de som avser andra liknande nationella förfaranden.

33. Vad beträffar effektivitetsprincipen har domstolen slagit fast att varje fall där frågan gäller om en nationell förfarandebestämmelse gör det omöjligt eller orimligt svårt att tillämpa gemenskapsrätten måste bedömas med beaktande av den ställning som denna bestämmelse har inom förfarandet i dess helhet, dess förlopp och dess särdrag vid de olika nationella domstolarna. [37] Ur denna synvinkel finns det anledning att i förekommande fall beakta de principer som det nationella rättssystemet bygger på, som till exempel skyddet för rätten till försvar, principen om rättssäkerhet och principen om förfarandets riktiga förlopp. [38]

34. Är det för konkursdomstolen omöjligt eller alltför svårt mot bakgrund av ifrågavarande processuella regler att pröva giltigheten, storleken eller prioriteten av fordringar grundade på ett konsumentkreditavtal och gör dessa regler det alltför svårt för en gäldenär som är konsument att bestrida en bevakad fordran?

35. Den hänskjutande domstolen anför att enligt dessa regler är den förhindrad att i tilläggsförfarandet pröva giltigheten av det första kravet (om 3 045 991 CZK) på grund av att det kravet är prioriterat. Den har rätt att pröva tilläggsansökningen avseende det andra kravet (om 1 359 540 CZK), eftersom fordringen är både verkställbar och oprioriterad. Den prövningen är emellertid avsevärt begränsad. Sådana oprioriterade fordringar kan prövas endast med utgångspunkt i grunder som fastställts för deras giltighet, storlek eller prioritet och gäldenärer kan endast bestrida dem på grund av att fordringen upphört eller preskriberats. [39]

36. Som en följd av dessa speciella villkor är det omöjligt för gäldenärer i samma situation som makarna Radlinger att bestrida prioriterade fordringar. Vad i synnerhet gäller prioriterade fordringar som grundar sig på konsumentkreditavtal kan varken giltigheten av fordringen eller beräkningen av dess belopp bestridas. Frågan huruvida avtalet varpå fordringen grundas är förenligt med unionsrätten är avgörande vid bedömningen av just de två punkterna. När reglerna om konsumentskydd inte har iakttagits är den avsedda följden enligt artikel 6.1 i direktiv 93/13 att villkoren i avtalet varpå fordringen grundas ska anses vara oskäliga och inte bindande för konsumenten. Nationella regler som de som är i fråga i målet vid den nationella domstolen hindrar emellertid domstolen från att göra den nödvändiga prövningen och de tillåter inte gäldenären själv att föra talan.

37. Detta förefaller mig vara oförenligt med effektivitetsprincipen.

38. Vad gäller verkställbara oprioriterade fordringar tycks det, om inte omöjligt så i alla fall alltför svårt för gäldenärer att bestrida giltigheten av sådana fordringar på den grunden att konkursfordringens ursprung (konsumentavtalet) är oförenligt med unionsrättsliga regler om konsumentskydd. Samtidigt som gäldenärer visserligen kan föra en tilläggstalan med bestridande av giltigheten, storleken eller prioriteten av sådana fordringar (det senare förefaller inte vara aktuellt här), är grunderna som de kan åberopa för en sådan talan begränsade. Ifrågavarande nationella regler tillåter inte att domstolen själv prövar giltigheten eller storleken av fordringar som har sin grund i konsumentkreditavtal och

37 — Se från senare tid dom Faber, C-497/13, EU:C:2015:357, punkt 43 och där angiven rättspraxis. I mitt förslag till avgörande i det målet föreslog jag att uttrycka detta något annorlunda: ”… är det nödvändigt att genom en helhetsbedömning ta hänsyn till en specifik bestämmelses roll i förfarandet samt till förfarandets gång och de specifika särdragen hos det förfarandet vid de nationella domstolarna…” Förslag till avgörande av generaladvokaten Sharpston i målet Faber, C-497/13, EU:C:2014:2403, punkt 59.

38 — Se dom AsturcomTelecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, punkt 39 och där angiven rättspraxis.

39 — Se punkterna 12–14 ovan.

gäldenärerna kan enbart göra gällande att verkställbara oprioriterade fordringarna har upphört eller preskriberats. Jag anser att sådana regler har till följd att konsumenter som är gäldenärer hindras från att bestrida sådana oprioriterade fordringars giltighet eller belopp när sådana fordringar grundar sig på villkor som är uttryckligen förbjudna i direktiv 93/13. [40]

39. Min slutsats är därför att direktiv 93/13 ska tolkas så, att det förbjuder sådana nationella processuella regler som är i fråga i målet vid den nationella domstolen som i) inte tillåter att en konkursdomstol vid avgörandet av en tilläggsansökan på eget initiativ prövar giltigheten, storleken eller prioriteten av verkställbara oprioriterade fordringar grundade på ett konsumentkreditavtal, ii) inte tillåter en sådan domstol att på eget initiativ pröva giltigheten av en prioriterad fordran och iii) gör det omöjligt och/eller alltför svårt för en konsument som är gäldenär att bestrida en verkställbar oprioriterad fordran när en sådan fordran har sin grund i ett konsumentkreditavtal trots att konkursdomstolen har tillgång till den rättsliga och faktiska information som krävs för den prövningen.

40. Den hänskjutande domstolen vill också ha besked om huruvida de nationella processuella reglerna i fråga står i strid med artikel 22.2 i direktiv 2008/48. Enligt min uppfattning är det inte nödvändigt att besvara denna aspekt av fråga 1. Artikel 22.2 kräver att medlemsstaterna ska se till att konsumenterna inte kan avsäga sig de rättigheter som de ges genom bestämmelser i nationell lagstiftning vilka införs för att genomföra eller som motsvarar direktiv 2008/48. Ingenting i de nationella regler som beskrivs i beslutet om hänskjutande rörande en konsuments avstående från sina rättigheter, i den mening som avses i artikel 22.2, förefaller vara av betydelse här. Det finns dessutom inte något i den hänskjutande domstolens redogörelse för de faktiska omständigheterna som tyder på att makarna Radlinger avstått från sina rättigheter enligt de nationella bestämmelser som genomförde det direktivet. Det följer härav att artikel 22.2 i direktiv 2008/48 inte har någon tydlig direkt relevans för frågan huruvida de nationella reglerna i fråga står i strid med principerna om likvärdighet och effektivitet.

Fråga 2

41. Den hänskjutande domstolens andra fråga ger upphov till ytterligare två frågor. För det första, huruvida nationella domstolar *ex officio ska* pröva huruvida en borgenär har underlåtit att lämna information som anges i artikel 10.2 i direktiv 2008/48 även i fall där gäldenären själv inte åberopar den grunden, och, för det andra, och för det fall att borgenären faktiskt har underlåtit att lämna den informationen, huruvida kreditavtalet då är ogiltigt, såsom föreskrivs i nationell rätt.

42. Innan jag besvarar dessa frågor påminner jag om att makarna Radlinger, enligt det i det nationella målet aktuella kreditavtalet åtog sig att ta ett lån mot säkerhet och att det påföljande konkursmålet rör *två krav* avseende den skulden. Det första kravet (3 045 991 CZK) säkerställs på tre sätt inbegripet en säkerhet i form av en inteckning i fast egendom. Det andra kravet (1 359 540 CZK) består i avtalsviten som påförts enligt kreditavtalet på grund av makarna Radlingers dröjsmål.

43. Det är själva kreditavtalet som omfattas av tillämpningsområdet för direktiv 2008/48 snarare än de därav följande skulderna eller kreditgivarens krav. Emellertid är kreditavtal med säkerhet i fastighetsinteckning uttryckligen undantagna från tillämpningsområdet för direktiv 2008/48 (artikel 2.2 a). Kommissionen har i sina yttranden anfört att de nationella genomförandebestämmelserna har ett vidare tillämpningsområde än artikel 2 i direktiv 2008/48 i det att de också gäller för kreditavtal med säkerhet i form av inteckning. Detta förhållande står inte i strid med syftena med direktiv 2008/48. Medlemsstaterna har enligt unionsrätten rätt att behålla eller införa nationell lagstiftning motsvarande vissa eller alla bestämmelser i direktiv 2008/48 rörande kreditavtal utanför dess tillämpningsområde. [41]

40 — Se artikel 3.1 jämförd med punkt 1.1 e) i bilaga I till direktiv 93/13.

41 — Se skäl 10 till direktiv 2008/48 nämnt i punkt 6 ovan och dom SCVolksbankRomânia, C-602/10, EU:C:2012:443, punkterna 40–43.

44. Vidare är det fast rättspraxis att det i ett förfarande enligt artikel 267 FEUF ankommer på den nationella domstolen att bedöma behovet av ett förhandsavgörande och relevansen av tolkningsfrågorna.[42] En tolkningsfråga som har ställts av en nationell domstol kan således bara avvisas då det är uppenbart att den begärda tolkningen av unionsrätten inte har något samband med de verkliga omständigheterna eller föremålet för tvisten i målet vid den nationella domstolen, då frågan är hypotetisk eller då domstolen inte förfogar över de uppgifter om sakförhållandena eller de rättsliga förhållanden som är nödvändiga för att kunna besvara frågorna på ett ändamålsenligt sätt.[43] Så är emellertid inte fallet här. Det kan således i vart fall inte sägas vara uppenbart att tolkningen av artikel 10.2 i direktiv 2008/48 saknar relevans för avgörandet av tvisten i målet vid den nationella domstolen avseende det första kravet.[44]

45. Den nationella lagstiftningen i fråga ska därför tillämpas i enlighet med direktiv 2008/48 såsom detta tolkats av EU-domstolen.

46. Huruvida kreditavtalet varpå den säkerställda fordringen grundas i förevarande mål skulle ha legat utanför tillämpningsområdet för direktiv 2008/48 i avsaknad av Republiken Tjeckiens genomförandebestämmelser och huruvida det direktivet skulle gälla för de icke säkerställda fordringarna gör inte någon skillnad för bedömningen. Dessa frågor lämpar sig därför bättre för prövning i ett framtida mål där de är relevanta.

47. Jag noterar sedan att artikel 10.2 i direktiv 2008/48 innehåller en lista på 22 uppgifter som ska anges i ett kreditavtal. Frågan är då huruvida det är nödvändigt att pröva huruvida nationella domstolar ska pröva varje sådan uppgift *ex officio*.

48. Systematiken i direktiv 2008/48 innebär att konsumenter ska förses med information både före ingåendet av kreditavtalet och i själva avtalet.[45] Den information som förtecknas i artikel 10 (med rubriken ”Information som ska ges i kreditavtal”) återger de 19 punkter som anges i artikel 5 (med rubriken Förhandsinformation) och syftet med båda bestämmelserna är att säkerställa att konsumenten får fullständig information.[46]

49. Den hänskjutande domstolen vill här få besked om huruvida nationella domstolar *ex officio* ska pröva huruvida skyldigheten i artikel 10.2 d), att informera konsumenten om ”det sammanlagda kreditbeloppet och villkoren för utnyttjande av krediten”, har fullgjorts. Ska den nationella domstolen beakta långivarens underlåtenhet att lämna vad den hänskjutande domstolen kallar ”korrekt” information beträffande det sammanlagda kreditbeloppet? I den faktiska situation som är föremål för bedömning anger kreditavtalet ett kreditbelopp som ska betalas till en konsument men enligt avtalet ska långivarens kostnader (till exempel administrativa avgifter och de första räntebetalningarna) räknas av från lånebeloppet och konsumenten får i verkligheten inte tillgång till de belopp som avser dessa kostnader. När det sammanlagda kreditbeloppet innefattar dessa kostnader blir den effektiva räntan lägre än den skulle vara om dessa kostnader inte inräknades i det belopp som betalas i verkligheten.[47] Den hänskjutande domstolen vill därför få klarhet i huruvida nationella domstolar *ex officio* ska pröva en kreditgivares underlåtenhet att lämna information om det sammanlagda kreditbeloppet, vilket krävs enligt artikel 10.2 d).

42 — Dom SCVolksbankRomânia, C-602/10, EU:C:2012:443, punkt 48.

43 — Dom SCVolksbankRomânia, C-602/10, EU:C:2012:443, punkt 49.

44 — Dom SCVolksbankRomânia, C-602/10, EU:C:2012:443, punkt 50, och beslutet Pohotovosť, C-76/10, EU:C:2010:685, punkterna 33–35.

45 — Se punkt 9 ovan.

46 — Se skälen 19 och 31 till direktiv 2008/48.

47 — Se punkt 59 och följande punkter nedan där jag behandlar fråga 4.

50. Denna fråga är av särskilt intresse för avgörandet i målet vid den nationella domstolen. Om den hänskjutande domstolen finner att konsumenten inte fått information om det sammanlagda kreditbeloppet kommer nämligen en annan räntesats att bli tillämplig och andra villkor kommer att anses ogiltiga. [48]

51. EU-domstolen har vid ett antal tillfällen funnit att nationella domstolar *ex officio* ska tillämpa vissa unionsrättsliga bestämmelser till skydd för konsumenter. Detta krav ”har motiverats med att det skyddssystem som införts genom dessa direktiv grundar sig på tanken att konsumenten befinner sig i underläge i förhållande till näringsidkaren, i fråga om såväl förhandlingsposition som informationsnivå, och att det föreligger en inte obetydlig risk för att konsumenten, bland annat på grund av okunnighet, inte åberopar den rättsregel som är avsedd för att skydda vederbörande”. [49] Domstolen har tillämpat dessa principer (till exempel) vid bedömningen av en konsuments rätt att göra gällande påföljder mot kreditgivaren enligt artikel 11.2 i direktiv 87/102 [50] och avseende en konsuments rätt att häva ett avtal som ingåtts utanför affärslokalen. [51] I domen i målet Faber [52] , som gällde en säljares ansvar mot en köpare enligt ett köpavtal avseende en bil, begärde den nationella domstolen besked om huruvida den var skyldig att självmant pröva köparens ställning som konsument, i den mening som avses i artikel 1.2 i direktiv 1999/44 [53], även om köparen Faber inte hade åberopat den ställningen i det nationella målet.

52. Enligt min uppfattning är det lämpligt att tillämpa samma principer vid bedömningen av huruvida sådana nationella processuella regler som de som är i fråga i målet vid den nationella domstolen medför att tillämpningen av unionsrätten blir omöjlig eller alltför svår. Med andra ord, är dessa nationella regler förenliga med effektivitetsprincipen? [54]

53. Det framgår tydligt av den hänskjutande domstolens beskrivning av de processuella reglerna för nationella konkursförfaranden att de nationella domstolarna inte kan bedöma huruvida kravet, att kreditgivare ska ge konsumenter som är kredittagare den information som krävs enligt artikel 10.2 d), har uppfyllts. Det framgår också att makarna Radlinger själva inte kunde ta upp denna fråga.

54. Konsumenter behöver den information som anges i artikel 10.2 d) för att i) göra det möjligt för dem att bedöma vilket belopp de betalar för krediten, ii) kunna avgöra huruvida de kan få ett bättre avtal någon annanstans och iii) ordna sin egen ekonomi i syfte att undvika de begränsningar och obehag som orsakas av ett konkurstillstånd. Dessa aspekter rimmar väl med syftena med direktiv 2008/48 att åstadkomma ett starkt konsumentskydd och att skapa en verklig inre marknad. [55] Information om det sammanlagda kreditbeloppet har betydelse för beräkningen av den effektiva räntan enligt ett konsumentkreditavtal. [56] Något som kan vara av ännu större omedelbar betydelse för konsumenten är villkoren för utnyttjandet, närmare bestämt hur mycket pengar som kommer att göras tillgängliga för honom enligt kreditavtalet.

48 — Se ovan punkt 16.

49 — Se dom Faber, C-497/13, EU:C:2015:357, punkt 42 och där angiven rättspraxis.

50 — Rådets direktiv 87/102/EEG av den 22 december 1986 om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar om konsumentkrediter (EGT 1987, L 42, s. 48: svensk specialutgåva, område 15, volym 7, s. 202). Se vidare dom Rampion och Godard, C-429/05, EU:C:2007:575, punkterna 60–65.

51 — Se dom Martín Martín, C-227/08, EU:C:2009:792.

52 — Se dom BancoEspañoldeCrédito, C-618/10, EU:C:2012:349, punkterna 45–57 och dom Faber, C-497/13, EU:C:2015:357, punkt 46.

53 — Europaparlamentets och rådets direktiv 1999/44/EG av den 25 maj 1999 om vissa aspekter rörande försäljning av konsumentvaror och härmed förknippade garantier (EGT L 171, s. 12).

54 — Se ovan fotnot 35.

55 — Se skälen 6, 7, 8 och 9 i direktiv 2008/48.

56 — Den effektiva räntan definieras som den sammanlagda kreditkostnaden uttryckt i procent per år av det beloppet; se vidare artikel 3 i) i direktiv 2008/48.

55. Om nationella processuella regler hindrar en konsument som blivit kredittagare från att åberopa en kreditgivares underlåtenhet att lämna information i enlighet med artikel 10.2 d) nekas konsumenten det skydd som ges i direktiv 2008/48.

56. Frågan huruvida denna information lämnats i förevarande mål skulle kunna påverka giltigheten av kreditgivarens fordran och storleken av kredittagarens skuld. Om den nationella domstolen inte kan pröva denna fråga kan den inte avgöra huruvida fordringarna grundade på konsumentkreditavtalet är förenliga med de (vidare) nationella bestämmelser som genomför direktiv 2008/48. Inte heller kan den tillämpa nationella regler som föreskriver sanktioner när en kreditgivare inte ger information om det sammanlagda kreditbeloppet och villkoren för utnyttjande av ett lån. Dessa nationella regler kan föranleda en minskning eller till och med upphörandet av konsumentens ansvar.

57. Det följer härav att processuella regler som hindrar en nationell domstol från att pröva huruvida kravet i artikel 10.2 d) i direktiv 2008/48 har uppfyllts, undergräver effektiviteten av det skydd som ges i det direktivet. En nationell domstol måste kunna utföra den prövningen *ex officio* och i förekommande fall besluta om sanktioner enligt nationell rätt för bristande uppfyllelse. [57]

58. Min slutsats är därför följande: Artikel 10.2 d) i direktiv 2008/48 ska tolkas så, att en nationell domstol, som handlägger ett konkursförfarande rörande ett konsumentkreditavtal, ska *ex officio* pröva huruvida kreditgivaren har lämnat den information som fastläggs i den bestämmelsen till konsumenten och föreskriva lämpliga sanktioner enligt nationell rätt för det fall kravet inte uppfyllts. [58]

Fråga 4

59. När ett kreditavtal innebär att ett kreditbelopp ska betalas ut men att kreditgivarens fordringar avseende avgifter och den/de första avbetalningen/avbetalningarna ska räknas av mot det beloppet, så att dessa belopp aldrig i verkligheten betalas till konsumenten utan kvarstår till långivarens förfogande hela tiden, i) vilket är då ”det sammanlagda kreditbeloppet” enligt artikel 10.2 d) i direktiv 2008/48, ii) vilken är ”storleken av kreditutnyttjande” i formeln för beräkning av den effektiva räntan i bilaga I till det direktivet och iii) påverkas denna beräkning av om dessa belopp beaktas?

60. ”Sammanlagt kreditbelopp” definieras i artikel 3.1 som ”övre kreditgräns eller det totala belopp som ställs till förfogande genom ett kreditavtal”. Det framgår emellertid inte av texten i direktiv 2008/48 huruvida det beloppet, i tillägg till det lånebelopp som konsumenten faktiskt tar emot, innefattar kostnader som administrativa avgifter och första räntebetalningar som behålls av långivaren och som aldrig betalas ut till konsumenten eller huruvida det motsvarar det belopp som konsumenten mottar exklusive sådana kostnader. [59]

61. Det är ostridigt mellan kommissionen, Republiken Tjeckien, Tyskland och Polen att det sammanlagda kreditbeloppet motsvarar det senare. Dessa parter är också överens om att effekten, för det fall att det sammanlagda kreditbeloppet i stället ska definieras så att sådana kostnader ska läggas till det belopp som faktiskt betalas till konsumenten, blir att den effektiva räntan är lägre än den skulle vara om den beräknades endast på det belopp som betalts till konsumenten exklusive kostnader. Varken makarna Radlinger eller Finway har kommenterat denna punkt.

57 — Det ankommer på den hänskjutande domstolen att kontrollera huruvida sanktionerna är effektiva, proportionerliga och avskräckande, i den mening som avses i artikel 23 i direktiv 2008/48. Det framgår av informationen i punkt 16 ovan att detta är fallet.

58 — Se dom Kušionová, C-34/13, EU:C:2014:2189, punkt 59 och där angiven rättspraxis.

59 — Kommissionen ger en beskrivning på sidan 11, fotnot 12 i Arbetsdokument från kommissionens avdelningar, Vägledning om tillämpning av direktiv 2008/48/EG (konsumentkreditdirektivet) med avseende på kostnader och den effektiva räntan SWD(2012) 128 final (kallad kommissionens Vägledning om tillämpning av direktiv 2008/48/EG). En kreditgivare lånar ut 5 000 EUR men kommer överens med konsumenten om att kostnader om 100 EUR ska betalas av det beloppet och inte med konsumentens andra medel. Konsumenten disponerar således fritt över 5 000 EUR minus 100 EUR, det vill säga 4 900 EUR. Kommissionen anser att det senare beloppet är det sammanlagda kreditbelopp som definieras i artikel 3.1 i direktiv 2008/48.

62. Jag anser att den naturliga innebörden av uttrycket ”… det totala belopp *som ställs till förfogande* genom ett kreditavtal” [60] är ”lånebeloppet exklusive långivarens kostnader”. Detta är det belopp som faktiskt betalas till konsumenten och således ställs till konsumentens förfogande för dennes användning. Detta belopp motsvarar storleken av utnyttjandet i formeln för beräkning av den effektiva räntan i bilaga I till direktiv 2008/48.

63. En sådan tolkning är också förenlig med systematiken i direktiv 2008/48 i den mån som artikel 3 h) definierar ”sammanlagt belopp som ska betalas av konsumenten [som] det sammanlagda kreditbeloppet och konsumentens sammanlagda kreditkostnad”. Om det ”sammanlagda kreditbeloppet” ska anses innefatta kostnader som räntebetalningar och administrativa avgifter, skulle dessa poster räknas två gånger vid beräkningen av sammanlagt belopp som ska betalas av konsumenten, det vill säga en gång vid beräkningen av ”sammanlagda kreditbeloppet” och en gång vid beräkningen av konsumentens sammanlagda kreditkostnad enligt definitionen i artikel 3 g). Detta skulle innebära att systemet i direktivet blir osammanhängande.

64. De kostnader som en konsument kan behöva betala enligt ett kreditavtal kan vara av olika slag och kreditgivare kan beräkna dessa med olika metoder och variabler. [61] Om sådana poster beaktades vid beräkningen av den effektiva räntan skulle detta kunna undergräva syftena med direktiv 2008/48, att säkerställa öppenhet och jämförbarhet vad gäller erbjudanden om kredit. Om kostnaderna inte beräknas enligt enhetliga regler medför medräknandet av kostnader i ”sammanlagda kreditbeloppet” att en realistisk jämförelse blir svår, om inte omöjlig. Sådana kostnader ska därför uteslutas från beräkningen av den effektiva räntan så att just öppenhet och jämförbarhet säkerställs.

65. Jag betonar slutligen att direktiv 2008/48 är en fullständig harmoniseringsåtgärd. [62] Det är således väsentligt att ”sammanlagda kreditbeloppet” och belopp som beaktas vid beräkning av utnyttjandet vid tillämpningen av formeln i bilaga I tolkas på samma sätt i samtliga medlemsstater.

66. Jag anser därför att ”sammanlagda kreditbeloppet” i artikel 10.2 d) i direktiv 2008/48 avser de belopp som görs tillgängliga för konsumenten enligt ett kreditavtal, i den mening som avses i artikel 3.1, det vill säga de belopp som faktiskt betalas av långivaren till konsumenten och således ställs till konsumentens förfogande för hans användning exklusive kreditgivarens kostnader. Utnyttjandet i formeln för beräkning av den effektiva räntan i bilaga I till det direktivet är detsamma som det sammanlagda kreditbeloppet.

Fråga 3

67. Genom den tredje frågan vill den hänskjutande domstolen ha klarhet i huruvida bestämmelserna i direktiv 93/13 och 2008/48 har direkt effekt, särskilt med hänsyn till den omständigheten att målet vid den nationella domstolen gäller en ”horisontell” tvist mellan enskilda personer.

68. Jag anser strängt taget att frågan är irrelevant.

69. Bestämmelserna i båda direktiven har införlivats i nationell rätt. Ingen av parterna i målet vid den nationella domstolen behöver därför åberopa dem direkt.

60 — Min kursivering.

61 — Se kommissionens Vägledning om tillämpning av direktiv 2008/48/EG, s. 5.

62 — Se skäl 9.

70. Eftersom målet vid den nationella domstolen rör en tvist mellan en konsument och en leverantör kan inte någon av dem åberopa direkt effekt av direktiv 93/13 eller direktiv 2008/48. Det är emellertid fast rättspraxis att en nationell domstol som prövar en tvist mellan enskilda är skyldig att vid tillämpning av inhemsk rätt beakta samtliga bestämmelser i den nationella rätten och att tolka den så långt som är möjligt mot bakgrund av det tillämpliga direktivets ordalydelse och syfte för att uppnå ett resultat som är förenligt med det mål som eftersträvas med det direktivet. [63]

Frågorna 5 och 6

71. Genom den femte frågan vill den hänskjutande domstolen ha klarhet i innebörden av punkt 1 e) i bilagan till direktiv 93/13. Med den sjätte frågan önskar den hänskjutande domstolen få klarlagt huruvida sådana avtalsviten som dem som är i fråga här är oskäliga enligt det direktivet och huruvida nationella domstolar i så fall ska underlåta att tillämpa samtliga sådana klausuler eller endast vissa av dem. Jag kommer att behandla båda frågorna tillsammans.

72. Av punkt 1 e) i bilagan till direktiv 93/13 följer att avtalsvillkor, vars mål eller konsekvens är att kräva att en konsument som inte fullgör sina skyldigheter betalar ett oproportionerligt stort ersättningsbelopp, är oskäliga enligt direktivet och därför enligt artikel 6.1 inte är bindande.

73. Domstolen har uttalat att artiklarna 3.1 och 4.1 i direktiv 93/13 anger de generella kriterierna för huruvida avtalsvillkor som omfattas av direktivet är oskäliga. Mot denna bakgrund i lagstiftningen ankommer det på de nationella domstolarna att avgöra huruvida ett visst villkor är oskäligt enligt artikel 3.1. [64] De kriterier som har betydelse för den bedömningen här innefattar dels finansbolagets styrka i förhållande till konsumentens förhandlingsposition dels frågan huruvida vitesklausulerna var i förväg formulerade standardvillkor som inte förhandlats med makarna Radlinger, med följden att de inte haft något inflytande på dem. [65]

74. Det är nödvändigt att bedöma den sammanlagda effekten av alla sådana klausuler i kreditavtalet, eftersom de gäller såvida de förklaras ogiltiga av domstol. (Konsumenten kan emellertid vara omedveten om att han kan väcka talan mot sådana klausuler eller saknar förmåga att göra det av ekonomiska skäl eller på grund av att han är förhindrad av nationella processuella regler.)

75. Den andra delen av artikel 6.1 i direktiv 93/13 föreskriver uttryckligen att avtal mellan en näringsidkare och en konsument ska förbli bindande för parterna ”på samma grunder” om det kan bestå ”utan de oskäliga villkoren”. Därför är ”de nationella domstolarna skyldiga att underlåta att tillämpa ett oskäligt avtalsvillkor så att villkoret inte får några bindande verkningar för konsumenten utan att vara behöriga att ändra innehållet i villkoret”. [66] När vitesklausuler är oskäliga i den mening som avses i artikel 3.1 i direktiv 93/13 ska nationella domstolar följaktligen bortse från *samtliga* sådana klausuler snarare än endast *vissa* av dem.

63 — Se, till exempel, förslag till avgörande av generaladvokaten Mengozzi i Rampion och Godard, C-429/05, EU:C:2007:199, punkterna 31–33, och dom Faber, C-497/13, EU:C:2015:357, punkt 33.

64 — Se dom Asbeek Brusse och de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, punkt 55 och där angiven rättspraxis.

65 — Artikel 3.1 i direktiv 93/13; se vidare beslut Pohotovosť, C-76/10, EU:C:2010:685, punkterna 57–59.

66 — Se dom Asbeek Brusse och de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, punkterna 56 och 57 och där angiven rättspraxis.

76. Med tanke på karaktären på och vikten av det allmänintresse som ligger till grund för det skydd som ges konsumenterna enligt direktiv 93/13, ska medlemsstaterna föreskriva lämpliga och effektiva medel för ”att förhindra fortsatt användning av oskäliga villkor i avtal som näringsidkare sluter med konsumenter” (artikel 7.1). Om en nationell domstol skulle ha möjlighet att ändra innehållet i oskäliga villkor i sådana avtal kunde detta (paradoxalt nog) äventyra förverkligandet av det långsiktiga syftet med artikel 7, ”eftersom det skulle motverka den avskräckande effekt det har på näringsidkarna att sådana oskäliga villkor helt enkelt inte kan tillämpas gentemot konsumenterna.” [67]

77. För det fall att en nationell domstol har funnit att vitesklausuler är oskäliga enligt punkt 1 e) i bilagan till direktiv 93/13, uppkommer frågan huruvida det då nödvändigt att beakta den sammanlagda effekten av samtliga sådana klausuler i ett avtal, snarare än att begränsa bedömningen till dem som långivaren kräver fullgörelse av, eller bortse från dem som anses vara oskäliga enligt nationell rätt.

78. Enligt min uppfattning är det nödvändigt att beakta den sammanlagda effekten av vitesklausulerna.

79. För det första är den inställningen förenlig med målen för direktiv 93/13 som innefattar att få ett slut på bruket att införa oskäliga villkor i konsumentavtal och säkerställa att konsumenterna skyddas mot missbruk från näringsidkare som drar fördel av en starkare förhandlingsposition i förhållande till konsumenten. [68] För det andra är det förenligt med artikel 7.1 i direktiv 93/13 att förhindra tillämpning av att sådana villkor i deras helhet, för att avhålla näringsidkare och i synnerhet kreditgivare på det politiskt och ekonomiskt känsliga konsumentkreditområdet från att tillämpa villkor av det slaget i kreditavtal. Detta är särskilt fallet när sådana klausuler förekommer i standardvillkor som inte har förhandlats.

80. Min slutsats är därför att den hänskjutande domstolen, vid tillämpningen av artiklarna 3 och 4 i direktiv 93/13 och punkt 1 e) i bilaga I därtill, måste beakta huruvida den sammanlagda effekten av samtliga vitesklausuler i ett konsumentkreditavtal kräver att konsumenten betalar ett oproportionerligt högt ersättningsbelopp även i det fall långivaren inte kräver att samtliga sådana klausuler ska fullgöras till fullo eller när vissa vitesklausuler anses vara ogiltiga enligt nationell rätt. När sådana klausuler befinns vara oskäliga ska tillämpning av samtliga sådana klausuler gentemot konsumenten uteslutas i deras helhet.

Förslag till avgörande

81. Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att domstolen besvarar de frågor som har hänskjutits av Krajský soud v Praze på följande sätt:

— Rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal ska tolkas så, att det utgör hinder för sådana nationella processuella regler som de som är i fråga i målet vid den nationella domstolen och som i) inte tillåter en konkursdomstol att vid avgörandet av en tilläggsansökan på eget initiativ pröva giltigheten, storleken eller prioriteten av verkställbara oprioriterade fordringar som har sin grund i ett konsumentkreditavtal; ii) inte tillåter en sådan domstol att på eget initiativ pröva giltigheten av en prioriterad fordran och iii) gör det omöjligt och/eller alltför svårt för en konsument som är kredittagare att bestrida en verkställbar oprioriterad fordran när sådana fordringar grundar sig på ett konsumentkreditavtal trots att konkursdomstolen har tillgång till de rättsliga och faktiska omständigheter som krävs för den uppgiften.

67 — Se dom Asbeek Brusse och de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, punkt 58.

68 — Se artikel 3.1 och artikel 6.1; se också fjärde och nionde skälen i direktiv 93/13.

— Artikel 10.2 d) i Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG av den 23 april 2008 om konsumentkreditavtal och om upphävande av rådets direktiv 87/102/EEG ska tolkas så, att en nationell domstol som handlägger ett konkursmål avseende ett konsumentkreditavtal *ex officio* ska pröva huruvida den information som fastställs i den bestämmelsen har lämnats av kreditgivaren till kredittagaren, och besluta om lämpliga sanktioner enligt nationell rätt för det fall det kravet inte har fullgjorts.

— Begreppet ”sammanlagda kreditbeloppet” i artikel 10.2 d) i direktiv 2008/48 ska tolkas så, att det avser de belopp som görs tillgängliga för konsumenten enligt ett kreditavtal, i den mening som avses i artikel 3.1, det vill säga de belopp som faktiskt har betalas av långivaren till konsumenten och således ställs till konsumentens förfogande för dennes användning exklusive kreditgivarens fordran på ersättning för kostnader. Utnyttjandet i formeln för beräkning av den effektiva räntan i bilaga I till det direktivet är detsamma som sammanlagda kreditbeloppet.

— Det ankommer på den hänskjutande domstolen att avgöra huruvida den sammanlagda effekten av vitesklausulerna i ett kreditavtal kräver att en konsument betalar ett oproportionerligt högt ersättningsbelopp enligt artiklarna 3 och 4 i direktiv 93/13 och punkt 1 e) i bilaga I därtill, även när långivaren inte kräver att samtliga sådana klausuler ska fullgöras till fullo eller när vissa vitesklausuler anses vara ogiltiga enligt nationell rätt. När sådana klausuler befinns vara oskäliga ska tillämpningen av samtliga sådana klausuler gentemot konsumenten uteslutas i deras helhet.